

դարուած գեղեցկութիւնը աւելցնելու համար : Իսկ մնացածները տէրութիւնը գեսպանին կուտայ որ ծախէ , ուստի Լ'նգղիոյ վաճառականութեան կը յանձնուին :

Ինչուան հիմա տեսանք մասնաւոր տեղերու սեպհական ադամանդները . բայց 1829ին յունիս ամսուն մէջ Ս ան հումպոլթի երկու ուղեկիցները ասիական Ռուսաստանի Ուրալ լեռներուն արեւմտեան կողմի դուրս երկնցած կտորին վրայ զննութիւններ ընելու ատեն՝ ադամանդներ գտան : Լ'նոնցմէ եօթը հատը այլ և այլ մեծութեւ՝ Փորլիէր կոմսին երկիրներուն մէջ գտնուեցան , Փերմ քաղաքին արեւելեան կողմէն 160 մղոնի չափ հեռու , և իրենց փայլունութեամբը բոլորովին կատարեալ սեպուեցան , Պրազիլի ադամանդներէն ազնիւ , և ասիականներուն աւելի նման :

1830ին բոլոր ամսուր ամենայն ջանքով ադամանդ փնտուելու ետեւէ եղան , և Ինկէլհարթ բնագէտը Տորփաթի համալսարանէն՝ որուն յանձնուած է հիմա ալ ան գաւառներուն մէջ ադամանդ փնտուելը՝ կը գրէ իր մէկ բարեկամին թէ ան տեղուանքը ուր որ առաջուց եօթը ադամանդ գտնուեր էր՝ հիմա ալ ոսկիի աւազի մէջ եօթը հատ ալ գտնուեցան առջիններուն նման , որոնց կշիւքը $\frac{3}{8}$ և $\frac{2}{3}$ քառաթի բաժինէն ինչուան մէկ քառաթի է : Լ'սոնք իրաւմանը են , բայց իրենց յատկութիւններովը ազնուագոյն ադամանդներու հաւասար . և ո՞ գիտէ թերեւս ատենով աւելի հարուստ ու խոշոր ադամանդներ գտնուին :

1 Կ'երենայ թէ ադամանդը Ռուսաստանի մէջ գտեր է նախ տասուիրեք տարեկան տղայ մը 1827ին յունիսի 22ին , Ուրալ լեռան արեւմտեան կողմը՝ Փորլիէր կոմսուհւոյն երկիրներուն՝ Պիցեր ըստած ոսկեհանքին մէջ : Արեւմտեան թէ ադամանդ փնտուելու յորդորած ըլլայ նախ Մաւրիտիոս Ինկէլհարթ 1826ին երբոր Ուրալ լեռներուն վրայէն ճամբայ ընելու ատեն՝ փաթիլի աւազը՝ Պրազիլի ադամանդի հանքերուն աւազին նման տեսեր է : Հումպոլթ արդէն գիտեր էր որ Ուրալ լեռանց կազմութիւնը նման է Պրազիլի լեռներուն :

2 Երբեմն գիպուածով անբաւ հարստութեան գանձեր կը գտնուին : Պրազիլի մէջ մըջիւններու բոյն մը աւերելու համար գետինը փորելու ժամա

Իսլանտայի մէջ Ֆերմանոֆ կիրճը վաղած ջրին յատակէն կարմրագոյն ադամանդ մը գտնուեցաւ . մէկ աղջիկ մը աս ադամանդը տարաւ խաթունի մը տուաւ՝ ըսելով թէ վտակին ձորէն գտայ : Տիկինը , որ սովորութիւն ունէր ան վտակին եզերքը քարեր ժողվելու , իրեն վարձ վեց փէնի տուաւ , և ադամանդը Տուպլինի հմուտ ոսկերչի մը խաւրեց , որ ճշմարիտ ադամանդ ըլլալը հաստատեց . նոյն կարծիքը հաստատեցին ետքը ուրիշներն ալ , և ըսին թէ ադամանդը անանկ դեռ ձեւի չէ կած՝ քսան կինէ կ'արժէ : Տիկինը երբ որ ստոյգը իմացաւ , սկսաւ զաղջիկը փնտուել , բայց անիկայ չերեցաւ , գուցէ վախնալով որ չըլլայ թէ վեց փէնին ձեռքէն երթայ . կրնայ ըլլալ որ ան ստակը պայմանով ալ աւեր էր :

ԲԱՅԱՆԱԿԱՆ ՀԱՐՑՄԱՌՆԵՐԵՐ

Ինչո՞ր քրհանի մը միտցին տակի կտորը գոց որ ըլլայ՝ դժուարաւ վեր կ'ելէ .

— Ս ամն զի օդը միտցին վրայ ծանրանալով՝ կ'ուզէ քրհանին տակի օդին հետ հաւասարակշիւ ըլլալ . և երբոր միտցը վեր կ'ելէ , քրհանին մէջի օդին սիւնակն ալ վեր կ'ելէ . աս օդին սիւնակը դրսի մթնոլորտին սիւնակին հետ հաւասար է :

Ինչո՞ւ թէ որ ջրով լեցուն գաւաթի մը բերանը թղթի կտորով մը գոցելու ըլլաս , անանկ որ բոլորովին գաւաթին բերնին հետ կաշի , և մէկ ձեռքդ թըղթին վրայ դրած՝ տափարակ տեղ մը

նակ՝ ոսկւոյ հանք գտնուեցաւ : Ասանկ ալ Մաւրիտիոսի գիպուածով իմացուեցաւ թէ որթը ոսկւոյ մասունք կը ծծէ , որ ետքը որթոյն մոխրին մէջ կը գտնուին : Երբեմն կարծես թէ ոչնչորիւն ակռաները ոսկիով առգորուած են , որ անշուշտ ծծրմբախառն երկաթ է . հիւրըն պատմեց ինծի , թէ օր մը սեղանի վրայ հաւը կտրելու ատեն՝ կուրծքի ոսկրին վրայ բարակ ոսկիէ թիթեղ մը պատած տեսեր է . տակէջ շատ հաւանական կերպով գուշակեց թէ ան հաւը իր երկրին մէջէն անցած վտակին բովէն խոտ կերած սիւխ ըլլայ :

բերնիվար դարձնելու ըլլաս ու ձեռքդ վերցնես, թուղթը անանկ գաւաթին կպած կը կենայ՝ որ ջուրը չկրնար դուրս վազել:

— Ս ան զի ամանին մէջի ջուրը չկրնար դուրս ելլել՝ երկրիս վրայ ծանրացած կեցած օդին սիւնակին դէմ, և ոչ ալ կրնայ քովերէն վազել: Վասն զի մթնոլորտը ամէն կողմէն այնպէս պատած է որ իր ծանրութեամբը կրնար նաև 32 ոտք բարձրութեամբ կեցած ջուրն ալ արգիլել: (Թղթին կտորը միայն երկու հեղուկներուն, այսինքն ջրին ու օդուն իրարու հետ հաղորդուիլը արգիլելու համար է:

Ինչո՞ւ գետերուն սկիզբը լեռներէն է:

— Ս ան զի լեռները բարձր ըլլալով՝ հոն շատ աւելի կ'անձրևէ, և լեռները գրեթէ միշտ ձիւնով պատած կ'ըլլան: անոր համար անդադար դէպ 'ի վար կամ ջուր կը վազցընեն և կամ վերը հողուն մէջ թափանցելով՝ լեռան ստորոտին մէկ կողմէն դուրս կ'ելլեն:

Ինչո՞ւ աղբիւրները երբեմն առատութեամբ կը բղխեն, երբեմն ալ կը ցամքին:

— Ս ան զի ջուրը լեռներուն վրայի հալած ձիւներէն ու տառերէն վար գալու ատեն, գիշերուան ցուրտը ճամբան վազած ջուրը պաղեցընելով՝ անոր ընթացքը կ'արգելէ:

Ինչո՞ւ լճացեալ ջուրը կը հոտի:

— Ս ան զի քամին սաստիկ փչելովը տունկերուն տերեւներն ու ուրիշ այլ և այլ մարմիններ կ'առնէ կը ժողվէ ու ջրին մէջ կը ձգէ: և կամ անձրևի հետ վար գալով անոնք հոն կը փտտին: Երմանապէս ջրի մէջ բնակող կենդանիներուն սատակներն ալ զջուրը կը հոտեցընեն:

Ինչո՞ւ վազող ջրերը մաքուր ու պայծառ կ'ըլլան:

— Ս ան զի նախ ջուրը վազելու ատեն իր ամէն մէկ մասնիկները օդին հետ շփուելով՝ խմորումը կ'արգիլէ: Երկրորդ վազելով կը լուծուին, ու փառութեան նիւթերն ու ցամաքէն եկած ապականութիւնները շոգի կը դառնան:

նան: Երրորդ՝ որչափ որ խոշոր աղաւտութիւններ ջրին մէջ գտնուին, զամէնքն ալ դէպ 'ի եզերքը կը տանի:

Ինչո՞ւ ջուրը կրակի վրայ դնես նէ՝ եռալու ատեն կը բարձրանայ:

— Ս ան զի ջերմութենէն ջրին մասունքը տաքնալով՝ ուժով վեր վեր կը նետուին անգայտացած, անով կը բարձրանայ:

Ինչո՞ւ հեղուկին վրայի մասունքները ամանին տակը կ'իջնան, ու վարիկները վեր կ'ելլեն:

— Ս ան զի ջերմութեամբ ամանին յատակը տաքնալով՝ նոյն վարի կարգի հեղուկին մասնիկները կը սկսին տաքնալ ու թեթեւալ, անով վեր կ'ելլեն ինչուան ամանին երեսը: Իրենց տեղը վար կ'իջնան աւելի պաղ ու ծանր մասունք, անոնք ալ տաքնալով վեր կ'ելլեն: ասանկ ետեւէ ետեւ յաջորդելով բոլոր հեղուկը կը տաքնայ:

Ինչո՞ւ օդը խոնաւ եղած ատենը երբ որ կիթառին լարերը զարնես կը կոտրի:

— Ս ան զի խոնաւութիւնը կամ շոգի դարձած ջուրը մարմիններուն մէջ թափանցելով զանոնք կ'ընդարձակէ, զոր օրինակ թուղթը, մագաղաթը, փայտը՝ մանաւանդ թեղօղը, կենդանեաց մորթը՝ որ կ'երկրնայ, և քանի որ խոնաւութիւնը աւելնայ՝ ասոնք այնչափ աւելի կ'ընդարձակին: Ընդհակառակն չուանները որ զանազան կտորէ հիւսուած են՝ կ'ուռին կը քաշուին ու կը պնդանան: Իսկ կիթառին թելերը սաստիկ պինդ ըլլալով՝ խոնաւութիւն տեսածնուն պէս կը կոտրին:

Հ Ա Ն Ե Լ Ո Ւ Կ

Իռանգամ ինչ եմ,
Պերճինս է բոլորս,
Բոլորս ոչինչ եմ:

ՄԱՐՏԻ ՀԱՆԵԼՈՒԿՆ ԷՐ

Մարտ (կենդանի), Գայլաւաղ, Հրահան, Աբեթ, Ծածմբ, Ճրագ (հինգ մեռեալ): Վառած ճրագը կ'առնու մարդը կ'երթայ գիւղ կարգալու, որ սովորաբար մեռած մարդկանց խօսքեր են: